

Lubcz Mały_2
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	czarnkowsko-trzcianecki	
Gmina	Krzyż	
Miejscowość	Lubcz Mały	KRZ_LM

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	9.04.2013	Miejsce wykonania	Dom informatora
Czas trwania	brak danych	Forma i wielkość	Plik audio AMR 6,2 MB
Przeprowadzający	M.J.	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
011_KRZ_BN	K	Brak danych		
012_KRZ_BN	M	Brak danych		

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Brak informacji.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Brak informacji.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	<p><i>A tu w okolicy mówi się jakoś inaczej na mieszkańców innych wsi?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie. Tak jak mówię, tu są wszyscy z innej wioski.”</p>
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	<p>[011_KRZ_LM] „Oni, ja pani powiem jak oni mówią na tych tutaj naszych, ci Poznaniacy: Zabugole. Taka prosta jest ten tego. Między nami się nie stosuje, ale oni w stosunku do nas, ci starsi pokolenie, ci młodzi już może nie ten tego. Nasi się mieszają kulturowo, tak jak my z Niemcami. Ich tam była większość, tam sporadycznie się któryś ożenił i tak to już pomieszane. Ale kiedyś to było bardzo teges. Kiedyś był nawet taki moment, że tam było za Notecią, a tu był wschód to była ludność. Drawsko w ogóle miało swoją gwarę i teren.”</p> <p><i>A czy są tu naleciałości w mowie ze wschodu?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Ze wschodu jest dużo takich. Ci to są, bo tu jest pomieszane. Ci z Ukrainy czy z tego, tak jak wszyscy Polacy to nie, ale Ci tam swoje tak, jak mówię z Ukrainy to gwarę swoją mają. Oni swoje święta obchodzą. Szczególnie, wie pani, oni tak między sobą, oni tak trochę udają, że tak to</p>

		już wszystko zanikło, ale mają swoje. A szczególnie ci starsi, my mieliśmy trudno ich zrozumieć po prostu. Tam bardziej na wschód to ta wiara prawosławna bardziej jest powszechna, no bo tutaj przyszli księża, ci inni no bo katolicy, kościoły wyświęcano i robiono takie no katolickie. Tu byli kapucyni, brązowi, a później dopiero w roku 63 to przyszli księża tak notarialnie.”
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		[011_KRZ_LM] „Prawdopodobnie tu kiedyś byli skazywani niewolnicy . Tu były lasy sosnowe, jeszcze się czasem wykopie takie duże kłody drzewa i ponoć to było w ten sposób, że tu skazywano niewolników na te mokradła, a z czasem te mokradła zaczęto wysuszać, a ci niewolnicy coś musieli sobie tam zrobić, żeby żyć, żeby jakoś się odżywiać, to byli więźniowie, tak jakby za karę.”
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	<i>A z takich świąt obchodzi się św. Andrzeja, czy Andrzejki, albo tu u państwa?</i> [012_KRZ_LM] „Mówię pani tu zanikło wszystko. Kiedyś to ludzie się schodzili i po kielichu wypili, dziś nie mają czasu.”
2.	św. Marcina/11 listopada	<i>A na św. Marcina coś się robi, no bo Wielkopolska...?</i> [011_KRZ_LM] „Nie. To nie tu. Marcin to bardziej za Notecią. To jest ta strona, tradycja, z tradycją poznańską. Oni się utożsamiają. Wielkopoleanie sprzed wieków to przyjezdna napływowa. Oni nie bardzo kultywują te tradycje, ani nie przyjmują innych.” <i>A tu u państwa na św. Marcina piecze się rogalce?</i> [011_KRZ_LM] „Nie. Jak była rodzina większa to tak, teraz to do sklepu i kupię.”
3.	Adwent	Brak informacji.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	<i>A na świętego Mikołaja coś się robiło?</i> [012_KRZ_LM] „Kiedyś robili, bo były nawet jak ta szkoła była, nie?... to zabawy takie, nie? dla tych dzieci , szkoła 1 – 4.” <i>A to wtedy Mikołaj przychodził czy Gwiazdor?</i> [011_KRZ_LM] „Mikołaj. A to jeszcze skrzypki nosili. Poszukali sobie grajka to zabawa i starsi się pobawili. Najpierw dzieci, a później starsi.” <i>A tu u państwa jak się dawało prezenty to przychodził też</i>

		<p><i>Mikołaj?</i> [011_KRZ_LM] „Pod choinkę.”</p>
5.	Wigilia	<p>[011_KRZ_LM] „Kiedyś to były święta. Boże Narodzenie u rodziców to się schodzili jeden, drugi, brat taty, siostra - wszyscy, nie było luksusów jak dzisiaj są i wszyscy się pogodzili, zmieścili z dziećmi.”</p> <p><i>Jak ta Wigilia wygląda. Przyjeżdża rodzina i się tę choinkę ubiera w dniu Wigilii?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Nie, wcześniej przygotowane wszystko. My oczekujemy na nich. Oni przykładowo na pierwszą gwiazdkę, czy tego na Nowy Rok, to ze dwie czy trzy godziny na 19 czy 20, z Krzyża przyjeżdżają.”</p> <p><i>A jakie są np. potrawy?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Moi rodzice pochodzili nie z Wielkopolski ale z Lublina, tam to jest ten mak tradycyjny, czasami pierogi, kapusta z grochem. Tergo nikt już nie je. Po prostu zanikło.”</p> <p><i>Kutię pani robi też?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Kutia nie, to jest z Białorusi. A u nas są kluski z makiem, makowce one muszą być, no i ryba, śledź. Kiedyś musiało być 12... o kompot z suszu musi być. Troszkę by to było na stole. Nie przepadają teraz.”</p> <p>[012_KRZ_LM] Oni, taka prawda, jak tam częściowo zjedzą.. oni tu dla tradycji, żeby nie być tego...”</p> <p><i>Ale opłatkiem też się dzieli?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] Tak, to pierwszy. My czytamy Ewangelię. Tak jak z domu wyniesione, najpierw jest świeczka, opłatek a potem, jeszcze ewangelia, dzielenie opłatkiem, a potem po opłatku zasiadamy do stołu. Kiedyś dziadek czytał, a jak nie widzi teraz to wnuczka. Najpierw tata, potem córka, potem tata, córka.”</p> <p><i>A czy przy tym dzieleniu się opłatkiem składa się życzenia?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Tak.”</p> <p><i>I też sianko pod obrusem?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie jak kiedyś to tata przynosił duży snop siana i to stało tak w rogu. A dzisiaj tego już nie, teraz tylko taka namiastka tego, tradycja.”</p> <p><i>A też się zdarza puste nakrycie?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Tak, tak, dla jednego.”</p> <p><i>A po kolacji co się robi?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Kiedyś się śpiewało kolędę, a dzisiaj to włącza się telewizor. Jeszcze jak większa rodzina, bo nas dużo nie przyjedzie, bo córka zostaje w Szczecinie, u drugiej babci zostają, u nas na drugi dzień bo to za daleko, żeby na tę Wigilię</p>

		przyjechać. Trochę się posiedzi, porozmawia. Na pasterkę tutaj do kościoła.”
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	[kolejni członkowie rodziny przyjeżdżają]
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p><i>A sylwester jeszcze jakieś zwyczaje?</i> [012_KRZ_LM] „Już teraz nie. Kto ma pieniądze to idzie na sylwestra.”</p> <p><i>A wyrzucali bramy kiedyś?</i> [012_KRZ_LM] „Kiedyś to były wystawiane bramy. Potrafili wynieść tam, gdzieś na dach, wynieść. Ja dziś zaspawałem bramę, przyszli złodzieje i tyle.”</p>
8.	Trzech Króli	[kolędnicy chodzą do Trzech Króli]
9.	Kolędnicy	<p><i>Kolędnicy chodzą na wsiach?</i> [012_KRZ_LM] „Kiedyś chodzili. Nawet sam chodziłem. A teraz jakoś ta młodzież.”</p> <p><i>A to na Boże Narodzenie czy ..?</i> [011_KRZ_LM] „Do Trzech Króli.”</p> <p><i>Się przebierali wtedy?</i> [012_KRZ_LM] „Coś się tam wzięło. Ten za to się przebrał, ten za to nie. Dzisiaj ci młodzi to są złośliwi. Jak myśmy pojechali do syna do Wielenia, to zostawiliśmy samochód kolędnicy przyszli dostali za mało po prostu, przyjeżdżam do domu, a w samochodzie szyba wybita. Potrafili zasłaniać twarze i po kilka razy do jednego domu. Ja zamykam drzwi. Kiedyś to do Krzyża aż się szło a nie było autobusów. A zimy to wtedy były. I ludzie sobie radzili, a dziś tylko słyszysz a drogowcy zaspali. Jak mocno zasypało były sanki każdy siadał.”</p> <p><i>Organizowało się też kuligi?</i> [012_KRZ_LM] „Na początku, potem już nie. Kuligi były. Potem już sam w rodzinie robięś. Po wojnie to jeszcze dzwoneczki do sań. Żeby człowiek słyszał i zszedł z drogi.”</p>
10.	MB Gromnicznej	<p><i>A na MB Gromnicznej coś się robi?</i> [011_KRZ_LM] „Świeczkę się świeci.”</p> <p><i>A z tym płomieniem się wraca?</i> [011_KRZ_LM] „Tak powinno być. Chroni, jak tam jest jakieś kataklizmy. Stawia się na stole. To już ta tradycja jest kontynuowana.”</p> <p>[011_KRZ_LM] „Ona powinna być z człowiekiem od</p>

		urodzenia do śmierci?” [012_KRZ_LM] „To jest gromnica. Ta od chrztu to normalna świeca. Ta gromnica to jest poświęcana tylko na MBG i to jest świeca rodzinna. Najważniejsza świeca w domu.”
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	[ludzie używają sobie]
12.	Topienie Marzanny	<i>A topi się jeszcze Marzannę?</i> [012_KRZ_LM] „Nie. Już szkoły tylko. Szkoły albo przedszkola.” <i>I to wszystko w Krzyżu jest?</i> [012_KRZ_LM] „W Krzyżu. Może jak ktoś tam nad rzeką blisko mieszka to może kultywuje. Jak są tam te koła gospodyń wiejskich. Ale nikt nie będzie szedł kilometrami do rzeki.”
13.	Środa Popielcowa	<i>A na ŚP jakieś zwyczaje?</i> [011_KRZ_LM] „Nie, tu takie wie pani przed ŚP to jeszcze jakieś zabawy były, ten tłusty czwartek. Do kościoła na mszę. Spokój i cisza. Przed ludziami jeszcze wykorzystywali.”
14.	Śródpoście	Brak informacji.
15.	Niedziela Palmowa	<i>Palmę się robi czy kupuje?</i> [011_KRZ_LM] „Część robi, częściowo kupuje. Częściowo zrobiona, częściowo dokupiona.” <i>I co później z taką palmą się robi tak się kładzie?</i> [011_KRZ_LM] „Święcona na mszy, a potem z palmy robi się popiół na Środę Popielcową. Też powinna być położona w polu i przyorana ale nie.”
16.	Triduum Paschalne	[012_KRZ_LM] „Jeszcze na rezurekcję idą, ale to też nie wszyscy. Dwa razy w roku to przyjdzie więcej.” <i>Tutaj?</i> [012_KRZ_LM] „Tutaj nie opłaca się dla 15 osób. W Krzyżu.” <i>Bliżej może?</i> [012_KRZ_LM] „My samochodem do Krzyża.”
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<i>A jak jest święconka, to też do Krzyża się jedzie?</i> [012_KRZ_LM] „Nie. To święconka to jest tu. Na Pasterkę to jadę tu, na takie tam. Na inne to do Krzyża.” <i>A co tam się wkłada do tego koszyczka, chleb...?</i> [011_KRZ_LM] „Przede wszystkim babka musi być, ser, ocet, kiełbasa, chrzan, masło, sól, jajka tradycyjnie jedno musi być

		<p>obrane, potem były te święcone kolorowe, jak kto uważa, musi być baranek albo z masła, albo cukru, do tego musi być takie masło, które jest poświęcone, ono jest potem dawane do barszczu, rozdzielone dla wszystkich. No i co... śniadanie, jak przyjdziemy dopiero z rezurekcji jest śniadanie.”</p> <p><i>I też się dzieli wszystkim co jest w koszyczku?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Tak, wszystkim nawet tym małym. Taki mały koszyk. Musiałby być duży. Kiedyś w ten sposób było, że jak był Wielki Post to był post. Olej, chleb, i to wszystko. A dzisiaj nikt już tego nie kultywuje. Popielec i Wielki Piątek są przestrzegane, a tak tego nie. Piątki są przestrzegane. Kościół powiedział, że nie trzeba, ale my tak jak wychowani.”</p> <p><i>A na śniadanie Wielkanocne, jak się rozkłada tak te wszystkie rzeczy z koszyczka, tak się siada, to też się składa życzenia?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie, my już raczej nie. Tak się nakrywa jak do Wigilii i tak się to wszystko. Kiedyś mama robiła tylko biały barszcz, dziś żurek się gotowy kupuje.”</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p><i>A w PW coś się dzieje?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Tu już się nic nie dzieje. Kiedyś to było szaleństwo, dziewczyny to musiały, wiadrami lali. Teraz dzieci tymi pistolecikami, dorośli już się nie bawią. Wnuczka przyjdzie i popsika. Kiedyś dorośli to co dzieci. Wszyscy się bawili, przede wszystkim cieszyli z tego. Mieszkania były pozalewane. Bez umiaru. Ja to uważam za głupotę, byle z umiarem.”</p>
19.	Zielone Świątki	<p><i>A na ZŚ jeszcze coś się dzieje?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Na ZŚ przeważnie jakaś jest impreza. Z Gminnego Ośrodka jakaś tam robią, zabawę, występy. Ale to już inna wioska. Ale kiedyś na Zielone Świątki przed każdym domem musiały być dwie brzoźki wycięte i przed domem tata zawsze naciął tatarak i to było zaścielone. Po tataraku wchodziło się do domu. To się teraz przeniosło na Boże Ciało, że się brzoźkami ołtarze...”</p>
20.	Boże Ciało	<p><i>W BC jak to wygląda. Tutaj jest procesja?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Nie. Kiedyś było przy kościele przed ołtarzem, ale tu nie chodzimy, ta wioska taka rozciągnięta. My wkoło kościoła. Ale to zanikło, już później nie miał kto tego robić, każdy zagoniony. Jedziemy na centralną uroczystość do Krzyża. Dwie parafie razem odprawiają. Dwa ołtarze jedna, dwa ołtarze druga. Trasa zawsze ta sama. Tam jest frekwencja to i ludzi jest. Orkiestra jest.”</p>

		<p><i>A zabiera się jeszcze gałązki?</i> [011_KRZ_LM] „Jak procesja odchodzi to się urywa.” <i>I co z tymi gałązkami?</i> [011_KRZ_LM] „Bierze się do domu. Stawia się w domu, one jakiś czas tam sobie stoją. Ale nie wiem czemu.”</p>
21.	św. Jana	Brak informacji.
22.	MB Zielnej	<p><i>A na MBZ?</i> [012_KRZ_LM] „Rolnicy przywożą do kościoła zbiory, roboty ziemi, jak to się mówi, owoce, winogrona, to co ziemia urodziła, wieniec zrobiony.” [011_KRZ_LM] „Każdy ma ze sobą, każda rodzina. I zioło jest. Ale przed ołtarzem taki od wszystkich. Ksiądz święci te małe.” <i>I co później z nimi?</i> [011_KRZ_LM] „Tak się powinno robić, że jak się potem na jesieni orze. To zioło powinno być położone w skibę i przeoranie, ale tego już nikt nie robi. Dla urodzaju. „</p>
23.	MB Siewnej	Brak informacji.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Brak informacji.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	<p><i>A darło się kiedyś pierze?</i> [011_KRZ_KM] „Darło się kiedyś, musiała być gęś. Gęś była chowana, obskubana, a pierze zostawiane na zimę. I kobiety darły pierze. Na kołowrotkach wełnę kręciły. Ostrzyżone owce, a wełna była w takim przewiewnym miejscu. Potem w zimie tam dłuwały sweterki umiały. Zanikło młodzi to tam. Kiedyś jak dziewczyna wychodziła za mąż to musiała mieć poduszkę pierze. Ona to musiała dostać jako wiano.”</p>
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	<p><i>A znają może państwo jakieś zwyczaje związane z ciążą narodzinami. Są jakieś zakazy, nakazy?</i> [011_KRZ_LM] „Za moich czasów nie pamiętam żeby coś.” <i>Np. że od narodzin do chrztu nie mogła wychodzić z domu?</i> [011_KRZ_LM] „To były takie. Jak była w ciąży żeby na pogrzeby czy jakoś...” <i>A dzieciom wiąże się jeszcze takie czerwone kokardki?</i> [011_KRZ_LM] „To już mało. Kiedyś to tak było. Bo kiedyś</p>

		<p>ludzie się bali wszystkiego.”</p> <p><i>A coś o czarownicach?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Coś było. Starsze chodziły odczyny robiły. Może tam były jakieś osoby, co miały te skłonności, że potem mleka nie było. Tyle mogę powiedzieć. Tyle słyszałem.”</p>
2.	Ślub i wesele	<p><i>A jak są śluby, to są jakieś szczególne zwyczaje tutaj w tej okolicy?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „No, śluby, no to co? O, jest wieczór kawalerski. Kiedyś był, przed jedną sobotą wieczór kawalerski. Pulter. Przywozili tyle że potem musiał taczkami wywozić.”</p> <p><i>To przychodzili do domu pana młodego?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Panny młodej. Jedzenia trzeba było naszykować. Wódki też szło co niemiara. Potrafili, że grajki się zjawili. Dzisiaj ludzie nadużywają tego pultera. To nie było proszenia ludzi.”</p> <p>[012_KRZ_LM] „Jak było wesele, to po 12 przychodzili ludzie pod okno i trzy tańce mieli. Potańczyli. Był poczęstunek. Starosta czy jak to się mówi wódki wypili ale oni nie nadużywali. Potańczyli wypili i szli. Specjalnie z orkiestry zapowiedział. Teraz to zapłaci i sala gotowa. Kiedyś te naczynia to wszystko, jak to się mówi, żywność, alkohol, wszystko musiałeś napoje sam się starać.”</p> <p><i>A jest jeszcze zwyczaj tej bramy?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Te to robią, bo młodzież staje, by co chwilę, niektórzy to nawet cukierki dają. Jak do Krzyża wjeżdżasz to sznurek przewiązany i brama. Ludzie się starali ładnie ubrać. A teraz to nie, sznurek przeciągnąć. A dziś jest brama. Okazja darmowej wódki się napić. Od kościoła do lokalu. Do lokalu, do domu panny młodej. Kiedyś było biednie. Kogo kiedyś było stać, zabił świnie zabił coś jeszcze. Trochę wódki skombinował wszyscy się cieszyli.”</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p><i>A jest tu jakiś krzyż przydrożny przy którym się zatrzymywali by zmarłym...</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie, nie. Jak wyprowadzano to prosto wieziono do Wielenia.”</p> <p><i>A różaniec się w domu odmawiano?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Tak, tak. To było wszystko w domu, a później jeszcze niegdyś, do późnych lat 80, to wszystko odbywało się, było z domu wyprowadzane. I zwłoki były wyprowadzane nie było jak teraz.”</p> <p><i>I w domu zmarły leżał w trumnie?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Tak, tak, Trzy dni leżał. Na trzeci dzień był</p>

		<p>chowany.”</p> <p><i>A składano do trumny jakie ulubione rzeczy zmarłego?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Wie pani, każdy na swój sposób. Jak kto był w domu wychowany. Różaniec na wieczór, nie tego, tam przychodzili rodziny, sąsiedzi. Wtedy na prawdę było dużo ludzi. Tam już na pogrzeb przyjeżdżał ksiądz. Z domu wyprowadzał przez drzwi normalnie z domu. Nieśli na ramionach niezłe kilkaset metrów. Potem kładli dopiero na wóz i wieźli do Krzyża. Tam też nie było na cmentarzu krzyży, tylko do kościoła wprowadzany w Krzyżu i dopiero stamtąd na cmentarz. Były kondukty pogrzebowe normalnie prowadzone.”</p>
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	<p><i>Są jakieś zespoły ludowe?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie. Ludowych nie ma ale orkiestrę mają. Ludowy to chyba w Szamotułach. Jeszcze Panie z Huty Szklanej ładnie śpiewały. Stroje kupione, ładnie śpiewały.”</p>
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	Brak informacji.
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	<p>[012_KRZ_LM] „Kościoła katolickiego tu też nie było przed wojną, tu był protestancki, cmentarz tam też protestancki. Polskiego tu nie było. Tu nie było Polaków. Teraz jest krzyż. To jest teraz nieczynne jak zostało tak zostało.”</p> <p><i>A czy są jeszcze jakieś kapliczki czy krzyże przydrożne tutaj na wsi?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Są. Jest tutaj kapliczka znaczy figura Matki Boskiej i na skrzyżowaniu na tego nie, myśmy tą grotę wybudowali przy kościele, to już taka płyta, a to już za naszych czasów w 92... A czy tu nie była po wojnie kapliczki, ja nie pamiętam przepraszam... W 46, postawiona przez naszych,</p>

		<p>Polaków, co przyszli tutaj na te ziemie, to ona nie była przed wojną. Tam jest napisane wszystko na tablicy tej pamiątkowej, naszej. Z okazji przyjazdu na Ziemię Polskie. I to jest kultywowane i dbane do dzisiejszego dnia.”</p> <p><i>Jakieś nabożeństwa się odbywają?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „To tam kiedyś było. Ale się jakoś nie ...”</p>
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	<p><i>A jakieś miejsca święte związane z uzdrowieniami albo objawieniami?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie. Przynajmniej ja nic nie wiedziałam.”</p>
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	<p>[012_KRZ_LM] „Są. Jest tutaj kapliczka znaczy figura Matki Boskiej i na skrzyżowaniu na tego nie, myśmy tą grootę wybudowali przy kościele, to już taka płyta, a to już za naszych czasów w 92...”</p>
4.	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	<p><i>A są jakieś tradycje pielgrzymowania we wsi np. co roku..?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Nie, nie. Jakby ktoś chciał osobiście to zapisywał się do pielgrzymki do parafialnej z Krzyża. A tak to tu nigdy. Jeśli się odbywały to centralne z parafii. Czy do Skrzatusza, czy do Częstochowy, Lichenia.</p>
6.	Lokalne odpusty	<p><i>A jeszcze o odpusty chciałabym się zapytać?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Ksiądz przyjeżdża na Mszę. Kiedyś jeszcze niedawno z 20 lat temu po Mszy zapraszano księdza na obiad, na poczęstunek, albo wszystkich księży z parafii i to do jednego domu. My sami nieraz mieliśmy 8 księży. A w tej chwili to już nie ma tego.”</p> <p><i>A były te stragany charakterystyczne?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Przyjeżdżali ale tu nie mają utargu i zanikło.”</p> <p><i>W Krzyżu odpusty są kiedy?</i></p> <p>[012_KRZ_LM] „Na Chrystusa Króla, to jest w czerwcu, nie, na Najświętszego Serca Pana Jezusa. Kramarzy już nie ma tak. Może w Krzyżu ale my tam już nie jeździmy już tak.”</p> <p><i>A nie ma tu czegoś takiego w czasie odpustu żeby się zbierali ludzie taki jakby mini festyn?</i></p> <p>[011_KRZ_LM] „Kiedyś to było tak, że się ludzie zbierali kobiety piekły ciasto i była herbata, ale to już zaniknęło.”</p> <p>[012_KRZ_LM] „Mężczyźni jakiś alkohol. Grajki. Takie ludowe, spontaniczne. Nie ma co panikować, ale jest co raz mniej.”</p>

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	<p><i>A dożynki są organizowane?</i> [011_KRZ_LM] „Dożynki tak, to są wiejskie. Te nie, gminne. Wieś jest za mała. Za Notecią to każda wieś swoje robi. Ale też są powiatowe, gminne. Do kościoła ksiądz poświęci.”</p> <p><i>To te gminne to gdzie się organizuje?</i> [012_KRZ_LM] „Zależy jak radni uchwalą. Bo to radni uchwalają. Zawsze w innej wiosce. Albo na wolnym powietrzu albo na sali. Ostatnio były nad jeziorem. Też w Kuźnicy przy remizie.”</p> <p><i>To wtedy kiedy są te dożynki organizowane?</i> [011_KRZ_LM] „Po zbiorach. Przeważnie koniec sierpnia i pierwsze dni września, że na polu już nic nie ma, działkowicze też w tym uczestniczą specjalnie, po tych dożynkach jeszcze tam swoje.”</p>
2.	Dni gminy/wsi	<p><i>A jakieś dni wsi są?</i> [012_KRZ_LM] „Nie.”</p> <p><i>A były?</i> [012_KRZ_LM] „U nas nie.”</p> <p><i>A dni gminy gdzie są?</i> [012_KRZ_LM] „Dni Krzyża. Drawsko robi... Tyle się nazjeżdża, że nie ma gdzie palca wcisnąć. Tysiące. Tam się jeszcze coś ludziom chce robić tu u nas na wsi jakoś tak ludziom nie.”</p>
3.	Lokalne festyny	<p>[012_KRZ_LM] „Koła Gospodyń już nie ma. Mało tego była sala, były zabawy wiejskie. Był Związek Młodzieży Wiejskiej. OSP było. Przy kościele była remiza. Ale mówię to inne społeczeństwo ci mężczyźni wymarli, może dwóch zostało. Młode to już nie to. Ja byłem najmłodszy wśród nich.”</p> <p><i>A jakieś lokalne festyny jeszcze są?</i> [012_KRZ_LM] „Gmina robi. Dnia takiego czy takiego to zależy. Trochę szkoły, to występy artystyczne, konkursy, teraz będzie takie wspólne robione z gminą, dni Krzyża będą i kościelne w ramach 50-ciolecia notarialnego objęcia parafii. Będzie z występami ze wszystkim przy kościele, przy tym placu, ale to wspólnie z gminą, proboszcz sam by nie dał rady występy młodzieży szkolnej, jeden zaproszony, orkiestra dęta stąd.”</p>

4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.
----	---	------------------